

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Гринюк Оксана Сергіївна

науковий співробітник відділу
інтеграції змісту загальної середньої освіти
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

На сьогодні екологічна криза набула планетарного характеру, що створює реальну загрозу виживання людства. Тому, визначальним для розвитку екологічних проблем сучасності є формування екологічної свідомості та культури майбутнього покоління. Це педагогічне завдання можна втілювати і вирішувати лише через освітню виховну систему на основі реалізації інтегрованих і міжпредметних підходів у навчанні, інноваційних методів, нових креативних ідей, які будуть враховувати структуру екологічних знань, соціальні функції та завдання сучасної екології і сприятимуть формуванню цілісної природничо-наукової картини світу, екологічної свідомості, екологічної компетентності учнів та вихованню екологічної культури особистості.

Екологічна свідомість – глибока індивідуальна і колективна здатність розуміння раціонального, економного ставлення до природних і створених людьми ресурсів, ролі соціально-економічних факторів у виникненні екологічної кризи і пошуку шляхів її подолання [2, с. 78].

Екологічна культура – етап і складова частина загальноосвітньої культури; сукупність знань, вмінь, соціальних та інженерних норм, керуючись якими людина усвідомлює себе і відповідним чином діє як частина природного середовища і як суб'єкт, який відповідає перед наступними поколіннями людей за збереження середовища життя [2, с. 76].

Отже, формування екологічної свідомості в учнів – це передусім навчання екологічній культурі, яку ми визначаємо як форму адаптації етносу до природних умов і способів творення свого довкілля [1].

В умовах розповсюдження новітніх технологій усе більшого розвитку набуває інтегроване навчання. Мета інтеграції – гуманізація, гуманітаризація, екологізація навчально-виховного процесу через формування цілісної свідомості соціально зрілої особистості учнів. Інтеграція змісту природничо-наукової освіти в середній школі полягає в послідовному – від уроку до уроку – поєднанні знань, що здобувають діти у процесі вивчення окремих предметів та у формуванні в їхній свідомості цілісної системи знань про природу і суспільство, єдиної наукової картини світу.

У 5-6-му класах знання про природу подаються в курсі «Природознавство», що включає елементи фізики, хімії, біології, фізичної географії, астрономії, екології, основ здоров'я, народознавства, філософії тощо. Основна виховна ціль міжпредметних зв'язків – формування світогляду учня, що будується на здійсненні особливо важливих зв'язків між циклами предметів. Важливу роль в екологічному вихованні, яке включає екологічну свідомість та екологічну культуру учнів, відіграють інноваційні, інтерактивні методи навчання. Вони сприяють встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя і учнів, і дають можливість проведенню інтегрованих уроків у цікавій ігровій формі. Інноваційні методи використовують щоб ввести школярів у дивовижний світ природи, вчити їх спостерігати за процесами і явищами у різні пори року, викликати бажання розкрити таємниці життя на Землі, познайомити з різними джерелами забруднення довкілля та його

наслідками для здоров'я людей, зробити щось корисне для збереження рідної природи, історії, традицій.

Але уявлення про природу, її процеси і явища необхідно формувати в учнів не теоретично, а на підставі експерименту, бо коли отримані у школі знання відокремлені від повсякденного життя то вони існують самі по собі. Особлива роль у розвитку інтересу до вивчення природи повинна надаватися щотижневим урокам серед природи, де учні вчаться, як зробити світ навколишнього середовища своєю лабораторією. Вивчення фізичних, хімічних явищ пов'язується з об'єктами живої природи і діти вчаться бачити і розуміти красу навколишнього світу. Мета вчителя сформувати в школярів потребу не лише споглядати, а й дбайливо ставитися до природи, охороняти і збагачувати її. Розглядаючи близько 40 видів рослин і тварин своєї місцевості, учні водночас вивчають суть механічних, теплових, електричних, магнітних, світлових і хімічних явищ та усвідомлюють, що природа не є чимось відстороненим від людини, що людина – це своєрідний її вихованець, адже через спілкування з природою людина виховує в собі найкращі моральні якості. Важливою умовою формування екологічної свідомості і культури учнів є залучення їх до різноманітних екологічних акцій, наприклад: «Збережемо первоцвіти», «За чисте довкілля», «Бережіть воду», «Посади дерево», «Збережи ялинку», «Допоможи птахам взимку», «Зроби годівничку», «Здай батарейку – врятуй планету!», «Збір макулатури та пластикових пляшок» тощо, які сприятимуть становленню нових ідеалів і орієнтирів у взаємодії з природою та відповідального до неї ставлення.

Таким чином, отримує підтвердження той факт, що екологічна свідомість і екологічна культура особистості формуються тільки шляхом тривалого й поступового пізнання природи. Це складний багатогранний психолого-педагогічний процес, найважливішими завданнями якого є формування в учнів любові та дбайливого ставлення до природи, раціонального використання природних ресурсів, уміння передбачити екологічні наслідки власної поведінки, почуття відповідальності перед нинішнім та майбутніми поколіннями людей.

Список використаних джерел:

1. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: *Навчальний посібник*. К.: Заповіт, 1996. 352 с.
2. Лановенко О.Г., Остапівна О.О. Словник-довідник з екології: навч.-метод. посібник. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 226 с.